

فرمان امیرالمومنین علی(ع) به محمّدبن ابی بکر

من فرمان حضرت را به محمّدبن ابی بکر انتخاب کردم که بعضی از فقه‌های آن را بخواهیم. البته کوتاه است و مثل فرمان به مالک‌اشتر، جامع نیست لکن این چند مطلبی که من در ذهنم بود مطرح بکنم. در این نامه هست: آنها را مطرح می‌کنم. و محمّدبن ابی بکر هم، می‌دانید، روایتش با حضرت یک روابط ویژه است؛ چون مثل فرزند است برای حضرت. محمّد، پسر جناب ابی بکر خلیفه اول است ولیکن بزرگ‌شده دامن امیرالمومنین است؛ چون حضرت مادر او را بعد از آنکه او متولّد شد و خیلی کوچک بود و ابی بکر از دنیا رفت، به زنی گرفتند؛ شد عیال او. اسما بنابت قمیس معروف که شنیده‌ام، همین مادر محمّدبن ابی بکر است که اوّل عیال جعفر بن ابی طالب بود؛ بعد از شهادت او، ابوبکر او را گرفت و عیال ابی بکر بود؛ بعد از فوت ابی بکر هم، حضرت امیر

تواضع در مقابل آنها بیشتر است؛ یعنی در مقابل مردم کوچه‌بازار؛ البته آن مقداری که برخورد می‌کنید؛ من می‌دانم که بالاخره در این دوره و با این وضعیت، یک محدودیت‌هایی برای شماها هست که شاید برای محمّدبن ابی بکر در آن زمان نبوده لکن همان مقداری که می‌توانید با مردم رابطه‌تان را عداّی کنید و رفت‌وآمد کنید و با مردم مواضع مشترک، مواقع مشترک و جاهای مشترک داشته باشید که شانه‌به‌شانه و پایه‌ها با مردم باشید، بایستی تواضع بکنید. این آنکه! اوّل.

خوش رفتاری با مردم و رعایت مساوات بین ایشان
«وَ اَیْنُ لَیْْمْ جَانِیْکَ» با آنها برخورد خودت را نرم کن، با نرمی با آنها برخورد کن؛ که این، علاوه‌بر تواضع است. «وَ اِیْشَطُ لَیْْمْ وَجْهَکَ» باز مکتّلش می‌آید؛ این است که چهره خود را برای مردم بگشای؛ با چهره عیال ابی بکر بود؛ بعد از فوت ابی بکر هم، حضرت امیر

شرح حکیمانه رهبر معظم انقلاب بر فرازهایی از نهج البلاغه

لزوم فروتنی و تواضع مسئولان در برابر مردم

النّظرة؛ وقتی جمعی از مرد با تو ملاقات دارند و دیدار دارند، نگاه خودت را و نظر خودت را نسبت به آنها، بین آنها با تسویه تقسیم کن؛ یعنی به همه‌شان نگاه کن، به همه‌شان توجه کن؛ این جور نباشد که به بعضی توجه کنی، به بعضی توجه نکنی. حالا البته یک‌وقت هست که مثل این جلسه ما، این خانم‌ها و این آقایان این کنار، این بغل نشستند؛ و نمی‌شود به همه اینها نگاه کرد؛ این مراد نیست؛ توجه داشته باشید؛ من گاهی می‌بینم بعضی‌ها، تا اینکه ضعیفان هم از عدل تو نسبت به خودشان نومید نشوند. «فَإِنَّ اللهَ تَعَالَى یُسَائِلُکَ مَعَشَرُ عِبَادِهِ» ببینید! اینها آن چیزهایی است که ما در ماه رمضان باید به آنها توجه بکنیم؛ این نکته اصلی ماه رمضان و «فَلَمَّا کُنْتُمْ» که در آیه قرآن هست، مصداق مهمّش اینها است، می‌گوید: «فَإِنَّ اللهَ تَعَالَى یُسَائِلُکَ مَعَشَرُ عِبَادِهِ» ای بندگان خدا! خدای متعال از شما مواخذه خواهد کرد و بازخواست خواهد کرد؛ «غنی المَغْضِرُ» من اعمالکم و الکبیره» از کوچک و بزرگ کارهایتان از شما بازخواست می‌کند؛ یک‌وقت هست که شما کلمد یک خزانه معتبری را می‌سپرد به یک آدم نابال، مثلاً فرض کنید به یک پول‌دار، به یک رانت‌خوار؛ یک‌وقت هست نه، آن چنان ثروت عظیمی را نمی‌سپرد بلکه آ نگاه خودتان را به او می‌دهید، توجه خودتان را به او می‌دهید؛ این ضعیفه است نسبت به آن‌ا خدا از همین هم سؤال می‌کند؛ یعنی شما اینجا عدالت را رعایت نکردید و نگاه کردید؛ او را به طمع‌انداختید در اینکه بتواند در شما اثر بگذارد. «غنی المَغْضِرُ» من اعمالکم و الکبیره و الْفَاهِرَةُ و الْمُسْتَوْرَةُ» که در خلافی‌های که انسان

پولی یا علمی یا غیره بگیرد؛ نه، به همه توجه کن؛ به بقیّه هم سهیم خودشان را بده. «خَتْلَى لَا یَطْمَعُ الْعُظْمَاءُ فِی خِیْفِکَ لَیْْمْ» ببینید! قرینه‌اش هم، این جمله است- تا بزرگان، عظماء، طمع نکنند در اینکه می‌توانند از تو به نفع خودشان ظالمانه استفاده کنند، که ظلم کنند به دیگران درباره سپهشان از تو؛ یعنی بزرگان این جور خیالی نکنند. اگر در یک جلسه‌ای رفتید که یک شخص معتبری آنجا هست و بقیّه در سطوح پایین‌ترند، نه؛ او را مورد توجه ویژه قرار ندهید. «وَ لَا یَسْأَلُ الصُّفْعَاءُ مِنْ عَذَابِ بَیْءٍ» تا اینکه ضعیفان هم از عدل تو نسبت به خودشان نومید نشوند. «فَإِنَّ اللهَ تَعَالَى یُسَائِلُکَ مَعَشَرُ عِبَادِهِ» ببینید! اینها آن چیزهایی است که ما در ماه رمضان باید به آنها توجه بکنیم؛ این نکته اصلی ماه رمضان و «فَلَمَّا کُنْتُمْ» که در آیه قرآن هست، مصداق مهمّش اینها است، می‌گوید: «فَإِنَّ اللهَ تَعَالَى یُسَائِلُکَ مَعَشَرُ عِبَادِهِ» ای بندگان خدا! خدای متعال از شما مواخذه خواهد کرد و بازخواست خواهد کرد؛ «غنی المَغْضِرُ» من اعمالکم و الکبیره» از کوچک و بزرگ کارهایتان از شما بازخواست می‌کند؛ یک‌وقت هست که شما کلمد یک خزانه معتبری را می‌سپرد به یک آدم نابال، مثلاً فرض کنید به یک پول‌دار، به یک رانت‌خوار؛ یک‌وقت هست نه، آن چنان ثروت عظیمی را نمی‌سپرد بلکه آ نگاه خودتان را به او می‌دهید، توجه خودتان را به او می‌دهید؛ این ضعیفه است نسبت به آن‌ا خدا از همین هم سؤال می‌کند؛ یعنی شما اینجا عدالت را رعایت نکردید و نگاه کردید؛ او را به طمع‌انداختید در اینکه بتواند در شما اثر بگذارد. «غنی المَغْضِرُ» من اعمالکم و الکبیره و الْفَاهِرَةُ و الْمُسْتَوْرَةُ» که در خلافی‌های که انسان

آقا تند رفت یا شما کند می‌روید؟

حضرت امام(ره) فرمودند: «آن نوار آقای فلسفی را ببرد و برای آقای شریعتمداری بگذاردید که ایشان هم این محتوا را بداند که در تهران چه گذشته است». در این فرصت ما به منزل آقای شریعتمداری رفتیم و نوار را آنجا گذاشتیم. ایشان هم دو عکس‌العمل رایج به این مسئله داشتند. یکی از عکس‌العمل‌ها که باعث شد برادران ما نتوانند سکوت کنند این بود که با همان لهجه خودشان گفتند: «آقا امروز تند رفتند و تندتر از اندازه رفتند». همین‌طور که داشتند این صحبت را ادامه می‌دادند یکی از برادران ما صحبت ایشان رو قطع کرد و گفت آقا تند رفتند یا شما کند حرکت می‌کنید؟ بحث بالا گرفت و چند نفر از طرفداران ایشان هم آنجا بودند. در آنجا برگشتیم و گزارش را خدمت حضرت امام تقدیم کردیم. ایشان فرمودند که آنجا چه کسانی بودند؟ چند نفری را اسم بردیم؛ فرمودند: «از اینجا که بیرون می‌روید، مواظب خودتان باشید. این کسانی که شما نام بردی بعضی‌هایشان که ایشان نمی‌دانند ولی در ارتباط با دسنگ‌ها هستند».

ما با همان احتیاطی که ایشان فرمودند

از همان جا پرانده شدیم و به کوچ‌های

اطراف رفتیم. آن شب چیزی برای ما پیش

نیامد، آمد بعد معلوم شد شهید عراقی و دونفر

را شناسایی کرده‌اند.

بعد یک قسمت دیگری دارد که آن منوظر من

نیست. این قسمت بعدی هم که با مور توجه من

است که خواستم آن را بگویم، این عباراتی است که

حالا می‌خوانم: «أَحْذَرُوا عِشَادَ اللّٰهِ وَ التَّوْبَةَ وَ قَرِیْهَهُ»

یعنی خذر کنید، برحذر باشید بندگان خدا از مرگ

و از نزدیکی مرگ؛ این اجوری است دیگر. در همین

جمعی که با همدیگر می‌نشستیم صحبت می‌کردیم

ماه رمضان‌ها، در همین دو سه سال اخیر، چند نفر از

ما‌ها به کام مرگ رفتند؟ هیچ هم خیال نمی‌کردیم؛

الان هم که به همدیگر نگاه می‌کنیم، نمی‌دانیم کدام

از ما‌ها زودتر از دیگران طعمه مرگ خواهیم شد و

کدام تا سال آینده زنده خواهیم بود؟ به جوانی و پیری

هم نیست، آقای نوربخش از ما‌ها خیلی جوان‌تر بوده

ستش کشته بود- جوان‌تر از نه؛ ما از او خیلی پیرتر

بودیم- آلتا! رفت و دیگران از برادران وزرا و مسئولینی

که در این مذب کم رفتند!.. به جوانی و پیری هم

نیست؛ ممکن است کسی پیر باشد و زنده بماند، جوان

بمیرد؛ ممکن است کسی بپیر باشد و زنده بماند، آلتا

انسان! سالم بمیرد؛ این جوری است دیگر.

بعد یک قسمت دیگری دارد که آن منوظر من

نیست. این قسمت بعدی هم که با مور توجه من

است که خواستم آن را بگویم، این عباراتی است که

حالا می‌خوانم: «أَحْذَرُوا عِشَادَ اللّٰهِ وَ التَّوْبَةَ وَ قَرِیْهَهُ»

یعنی خذر کنید، برحذر باشید بندگان خدا از مرگ

و از نزدیکی مرگ؛ این اجوری است دیگر. در همین

جمعی که با همدیگر می‌نشستیم صحبت می‌کردیم

ماه رمضان‌ها، در همین دو سه سال اخیر، چند نفر از

ما‌ها به کام مرگ رفتند؟ هیچ هم خیال نمی‌کردیم؛

الان هم که به همدیگر نگاه می‌کنیم، نمی‌دانیم کدام

از ما‌ها زودتر از دیگران طعمه مرگ خواهیم شد و

کدام تا سال آینده زنده خواهیم بود؟ به جوانی و پیری

هم نیست، آقای نوربخش از ما‌ها خیلی جوان‌تر بوده

ستش کشته بود- جوان‌تر از نه؛ ما از او خیلی پیرتر

بودیم- آلتا! رفت و دیگران از برادران وزرا و مسئولینی

که در این مذب کم رفتند!.. به جوانی و پیری هم

نیست؛ ممکن است کسی پیر باشد و زنده بماند، جوان

بمیرد؛ ممکن است کسی بپیر باشد و زنده بماند، آلتا

انسان! سالم بمیرد؛ این جوری است دیگر.

بعد یک قسمت دیگری دارد که آن منوظر من

نیست. این قسمت بعدی هم که با مور توجه من

است که خواستم آن را بگویم، این عباراتی است که

حالا می‌خوانم: «أَحْذَرُوا عِشَادَ اللّٰهِ وَ التَّوْبَةَ وَ قَرِیْهَهُ»

یعنی خذر کنید، برحذر باشید بندگان خدا از مرگ

و از نزدیکی مرگ؛ این اجوری است دیگر. در همین

جمعی که با همدیگر می‌نشستیم صحبت می‌کردیم

ماه رمضان‌ها، در همین دو سه سال اخیر، چند نفر از

ما‌ها به کام مرگ رفتند؟ هیچ هم خیال نمی‌کردیم؛

الان هم که به همدیگر نگاه می‌کنیم، نمی‌دانیم کدام

از ما‌ها زودتر از دیگران طعمه مرگ خواهیم شد و

کدام تا سال آینده زنده خواهیم بود؟ به جوانی و پیری

هم نیست، آقای نوربخش از ما‌ها خیلی جوان‌تر بوده

ستش کشته بود- جوان‌تر از نه؛ ما از او خیلی پیرتر

بودیم- آلتا! رفت و دیگران از برادران وزرا و مسئولینی

که در این مذب کم رفتند!.. به جوانی و پیری هم

نیست؛ ممکن است کسی پیر باشد و زنده بماند، جوان

بمیرد؛ ممکن است کسی بپیر باشد و زنده بماند، آلتا

انسان! سالم بمیرد؛ این جوری است دیگر.

بعد یک قسمت دیگری دارد که آن منوظر من

نیست. این قسمت بعدی هم که با مور توجه من

است که خواستم آن را بگویم، این عباراتی است که

حالا می‌خوانم: «أَحْذَرُوا عِشَادَ اللّٰهِ وَ التَّوْبَةَ وَ قَرِیْهَهُ»

یعنی خذر کنید، برحذر باشید بندگان خدا از مرگ

و از نزدیکی مرگ؛ این اجوری است دیگر. در همین

جمعی که با همدیگر می‌نشستیم صحبت می‌کردیم

ماه رمضان‌ها، در همین دو سه سال اخیر، چند نفر از

ما‌ها به کام مرگ رفتند؟ هیچ هم خیال نمی‌کردیم؛

الان هم که به همدیگر نگاه می‌کنیم، نمی‌دانیم کدام

از ما‌ها زودتر از دیگران طعمه مرگ خواهیم شد و

کدام تا سال آینده زنده خواهیم بود؟ به جوانی و پیری

هم نیست، آقای نوربخش از ما‌ها خیلی جوان‌تر بوده

ستش کشته بود- جوان‌تر از نه؛ ما از او خیلی پیرتر

بودیم- آلتا! رفت و دیگران از برادران وزرا و مسئولینی

که در این مذب کم رفتند!.. به جوانی و پیری هم

نیست؛ ممکن است کسی پیر باشد و زنده بماند، جوان

بمیرد؛ ممکن است کسی بپیر باشد و زنده بماند، آلتا

انسان! سالم بمیرد؛ این جوری است دیگر.

بعد یک قسمت دیگری دارد که آن منوظر من

نیست. این قسمت بعدی هم که با مور توجه من

است که خواستم آن را بگویم، این عباراتی است که

حالا می‌خوانم: «أَحْذَرُوا عِشَادَ اللّٰهِ وَ التَّوْبَةَ وَ قَرِیْهَهُ»

یعنی خذر کنید، برحذر باشید بندگان خدا از مرگ

و از نزدیکی مرگ؛ این اجوری است دیگر. در همین

جمعی که با همدیگر می‌نشستیم صحبت می‌کردیم

ماه رمضان‌ها، در همین دو سه سال اخیر، چند نفر از

ما‌ها به کام مرگ رفتند؟ هیچ هم خیال نمی‌کردیم؛

الان هم که به همدیگر نگاه می‌کنیم، نمی‌دانیم کدام

از ما‌ها زودتر از دیگران طعمه مرگ خواهیم شد و

کدام تا سال آینده زنده خواهیم بود؟ به جوانی و پیری

هم نیست، آقای نوربخش از ما‌ها خیلی جوان‌تر بوده

ستش کشته بود- جوان‌تر از نه؛ ما از او خیلی پیرتر

بودیم- آلتا! رفت و دیگران از برادران وزرا و مسئولینی

که در این مذب کم رفتند!.. به جوانی و پیری هم

نیست؛ ممکن است کسی پیر باشد و زنده بماند، جوان

بمیرد؛ ممکن است کسی بپیر باشد و زنده بماند، آلتا

انسان! سالم بمیرد؛ این جوری است دیگر.

بعد یک قسمت دیگری دارد که آن منوظر من

نیست. این قسمت بعدی هم که با مور توجه من

است که خواستم آن را بگویم، این عباراتی است که

حالا می‌خوانم: «أَحْذَرُوا عِشَادَ اللّٰهِ وَ التَّوْبَةَ وَ قَرِیْهَهُ»

یعنی خذر کنید، برحذر باشید بندگان خدا از مرگ

و از نزدیکی مرگ؛ این اجوری است دیگر. در همین

جمعی که با همدیگر می‌نشستیم صحبت می‌کردیم

ماه رمضان‌ها، در همین دو سه سال اخیر، چند نفر از

ما‌ها به کام مرگ رفتند؟ هیچ هم خیال نمی‌کردیم؛

الان هم که به همدیگر نگاه می‌کنیم، نمی‌دانیم کدام

از ما‌ها زودتر از دیگران طعمه مرگ خواهیم شد و

کدام تا سال آینده زنده خواهیم بود؟ به جوانی و پیری

هم نیست، آقای نوربخش از ما‌ها خیلی جوان‌تر بوده

ستش کشته بود- جوان‌تر از نه؛ ما از او خیلی پیرتر

بودیم- آلتا! رفت و دیگران از برادران وزرا و مسئولینی

که در این مذب کم رفتند!.. به جوانی و پیری هم

نیست؛ ممکن است کسی پیر باشد و زنده بماند، جوان

بمیرد؛ ممکن است کسی بپیر باشد و زنده بماند، آلتا

انسان! سالم بمیرد؛ این جوری است دیگر.

بعد یک قسمت دیگری دارد که آن منوظر من

نیست. این قسمت بعدی هم که با مور توجه من

است که خواستم آن را بگویم، این عباراتی است که

حالا می‌خوانم: «أَحْذَرُوا عِشَادَ اللّٰهِ وَ التَّوْبَةَ وَ قَرِیْهَهُ»

یعنی خذر کنید، برحذر باشید بندگان خدا از مرگ

و از نزدیکی مرگ؛ این اجوری است دیگر. در همین

جمعی که با همدیگر می‌نشستیم صحبت می‌کردیم

ماه رمضان‌ها، در همین دو سه سال اخیر، چند نفر از

ما‌ها به کام مرگ رفتند؟ هیچ هم خیال نمی‌کردیم؛

الان هم که به همدیگر نگاه می‌کنیم، نمی‌دانیم کدام

از ما‌ها زودتر از دیگران طعمه مرگ خواهیم شد و

کدام تا سال آینده زنده خواهیم بود؟ به جوانی و پیری

هم نیست، آقای نوربخش از ما‌ها خیلی جوان‌تر بوده

ستش کشته بود- جوان‌تر از نه؛ ما از او خیلی پیرتر

بودیم- آلتا! رفت و دیگران از برادران وزرا و مسئولینی

که در این مذب کم رفتند!.. به جوانی و پیری هم

نیست؛ ممکن است کسی پیر باشد و زنده بماند، جوان

بمیرد؛ ممکن است کسی بپیر باشد و زنده بماند، آلتا

انسان! سالم بمیرد؛ این جوری است دیگر.

بعد یک قسمت دیگری دارد که آن منوظر من

نیست. این قسمت بعدی هم که با مور توجه من

است که خواستم آن را بگویم، این عباراتی است که

حالا می‌خوانم: «أَحْذَرُوا عِشَادَ اللّٰهِ وَ التَّوْبَةَ وَ قَرِیْهَهُ»

یعنی خذر کنید، برحذر باشید بندگان خدا از مرگ

و از نزدیکی مرگ؛ این اجوری است دیگر. در همین

جمعی که با همدیگر می‌نشستیم صحبت می‌کردیم

ماه رمضان‌ها، در همین دو سه سال اخیر، چند نفر از

ما‌ها به کام مرگ رفتند؟ هیچ هم خیال نمی‌کردیم؛

الان هم که به همدیگر نگاه می‌کنیم، نمی‌دانیم کدام

از ما‌ها زودتر از دیگران طعمه مرگ خواهیم شد و

کدام تا سال آینده زنده خواهیم بود؟ به جوانی و پیری

هم نیست، آقای نوربخش از ما‌ها خیلی جوان‌تر بوده

ستش کشته بود- جوان‌تر از نه؛ ما از او خیلی پیرتر

بودیم- آلتا! رفت و دیگران از برادران وزرا و مسئولینی

که در این مذب کم رفتند!.. به جوانی و پیری هم

نیست؛ ممکن است کسی پیر باشد و زنده بماند، جوان

بمیرد؛ ممکن است کسی بپیر باشد و زنده بماند، آلتا

انسان! سالم بمیرد؛ این جوری است دیگر.

بعد یک قسمت دیگری دارد که آن منوظر من

نیست. این قسمت بعدی هم که با مور توجه من

است که خواستم آن را بگویم، این عباراتی است که

حالا می‌خوانم: «أَحْذَرُوا عِشَادَ اللّٰهِ وَ التَّوْبَةَ وَ قَرِیْهَهُ»

یعنی خذر کنید، برحذر باشید بندگان خدا از مرگ

و از نزدیکی مرگ؛ این اجوری است دیگر. در همین

جمعی که با همدیگر می‌نشستیم صحبت می‌کردیم

ماه رمضان‌ها، در همین دو سه سال اخیر، چند نفر از

ما‌ها به کام مرگ رفتند؟ هیچ هم خیال نمی‌کردیم؛

الان هم که به همدیگر نگاه می‌کنیم، نمی‌دانیم کدام

از ما‌ها زودتر از دیگران طعمه مرگ خواهیم شد و

کدام تا سال آینده زنده خواهیم بود؟ به جوانی و پیری

هم نیست، آقای نوربخش از ما‌ها خیلی جوان‌تر بوده

ستش کشته بود- جوان‌تر از نه؛ ما از او خیلی پیرتر

بودیم- آلتا! رفت و دیگران از برادران وزرا و مسئولینی

که در این مذب کم رفتند!.. به جوانی و پیری هم

نیست؛ ممکن است کسی پیر باشد و زنده بماند، جوان

بمیرد؛ ممکن است کسی بپیر باشد و زنده بماند، آلتا

انسان! سالم بمیرد؛ این جوری است دیگر.

بعد یک قسمت دیگری دارد که آن منوظر من

نیست. این قسمت بعدی هم که با مور توجه من

است که خواستم آن را بگویم، این عباراتی است که

حالا می‌خوانم: «أَحْذَرُوا عِشَادَ اللّٰهِ وَ التَّوْبَةَ وَ قَرِیْهَهُ»

یعنی خذر کنید، برحذر باشید بندگان خدا از مرگ

و از نزدیکی مرگ؛ این اجوری است دیگر. در همین

جمعی که با همدیگر می‌نشستیم صحبت می‌کردیم

ماه رمضان‌ها، در همین دو سه سال اخیر، چند نفر از

ما‌ها به کام مرگ رفتند؟ هیچ هم خیال نمی‌کردیم؛

الان هم که به همدیگر نگاه می‌کنیم، نمی‌دانیم کدام